29/10/2022

29η Οκτωβρίου: Ημέρα Αγνοουμένων της Κύπρου – Αναζητώντας απαντήσεις

/ Επικαιρότητα

Η Βουλή των Αντιπροσώπων της Κύπρου έχει ορίσει την 29η Οκτωβρίου κάθε έτους ως Ημέρα Αγνοουμένων. Παρά τις καθημερινές και αγωνιώδεις προσπάθειες της Κυπριακής Δημοκρατίας, η τύχη πολλών εκατοντάδων Ελληνοκυπρίων εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να είναι άγνωστη.

Της Δέσποινας Σωτηρίου

Η Ημέρα των Αγνοουμένων θέλει να τονίσει αυτή τη συγκλονιστική πτυχή του κυπριακού δράματος. Έχει περάσει σχεδόν μισός αιώνας από το 1974 κι όμως εκατοντάδες μάνες, αδέλφια, σύζυγοι, συγγενείς, αναζητούν τους δικούς τους, που έχουν να τους δουν από τις μαύρες εκείνες μέρες της τουρκικής **εισβολής του Ιούλη του 1974.**

Η ημέρα που επελέγη δεν ήταν τυχαία: στις **29 Οκτωβρίου του 1974** ήταν η τελευταία μέρα απελευθέρωσης και επιστροφής των Ελληνοκύπριων αιχμαλώτων

από τις τούρκικες φυλακές σε Κύπρο και Τουρκία μετά το πέρας της εισβολής το 1974.

Το Ανθρωπιστικό Θέμα των Αγνοουμένων της Κύπρου

Γράφει χαρακτηριστικά στην ιστοσελίδα της Παγκύπριας Οργάνωσης Συγγενών Αδηλώτων Αιχμαλώτων και Αγνοουμένων: http://www.missing-cy.org.cy/

Από το καλοκαίρι του 1974, όταν η Τουρκία εισέβαλε στρατιωτικά στην Κύπρο κι έθεσε υπό τον έλεγχό της το 1/3 του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας, εξακολουθεί ν’ αγνοείται η τύχη εκατοντάδων ανθρώπων.

Ο αρχικός αριθμός των αγνοουμένων προσώπων ήταν 1619 και σ’ αυτούς περιλαμβάνονται άμαχοι, γυναίκες και μικρά παιδιά. Με βάση αποδεικτικά στοιχεία, όλα αυτά τα άτομα εξαφανίζονται κατά ή και μετά την τουρκική εισβολή στις περιοχές, που κατέλαβαν τα τουρκικά στρατεύματα. Για πολλά απ’ αυτά τα άτομα υπάρχουν μαρτυρίες από αυτόπτες μάρτυρες και διεθνείς Οργανισμούς, που βεβαιώνουν τη σύλληψή τους από τα τουρκικά στρατεύματα εισβολής ή ένοπλες ομάδες τουρκοκυπρίων και την κράτησή τους για ένα χρονικό διάστημα σε τουρκικές φυλακές.

Η ελληνοκυπριακή πλευρά έθεσε στις διακοινοτικές συνομιλίες, αμέσως μετά την τουρκική εισβολή, θέμα αγνοουμένων διαχωρίζοντάς το ως ένα καθαρά ανθρωπιστικό θέμα, που έπρεπε να συζητηθεί και να επιλυθεί κατά προτεραιότητα. Δυστυχώς η στάση της τουρκικής πλευράς δεν ήταν η αναμενόμενη. Απέφευγε συστηματικά με διάφορες προφάσεις να συζητήσει σοβαρά το θέμα και κώφευε στις εκκλήσεις να δώσει στοιχεία για την τύχη των Αγνοουμένων, αγνοώντας τις διεθνείς παραδεκτές αρχές και διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και τα ειδικά ψηφίσματα που υιοθέτησαν τα Ηνωμένα Έθνη, το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλοι διεθνείς Οργανισμοί.

Η επίσημη θέση της Τουρκίας για να αποφύγει συζήτηση του θέματος ήταν πως δεν κρατεί κανένα και δεν γνωρίζει τίποτα για τα άτομα αυτά, τα οποία έπρεπε να αναζητηθούν από το πραξικόπημα εναντίον του Προέδρου Μακαρίου στις **15 Ιουλίου 1974**, ένας ισχυρισμός παντελώς ανυπόστατος, που καταρρίπτεται από τα ίδια τα γεγονότα και σωρεία αποδείξεων και στοιχείων.

Παρά τους ισχυρισμούς ότι δεν κρατούν αιχμαλώτους, κάποιες ευτυχείς συγκυρίες επέτρεψαν με τη βοήθεια του **Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού και των Ηνωμένων Εθνών** να εντοπισθούν οκτώ συνολικά αγνοούμενοι σε φυλακές στην κατεχόμενη Κύπρο, όπου οι Τούρκοι τους έκρυβαν. Οι περιπτώσεις αυτές είναι:

Στις 20 Νοεμβρίου 1974 εντοπίζονται στις τουρκικές φυλακές Σεραΐου και ελευθερώνονται οι Γεώργιος Κάϊζερ από την Κερύνεια, Μιχαήλ Φραγκόπουλος από το Μπέλλαπαϊς, Μιχαήλ Ποντικού από τη Μόρφου, Κλεάνθης Χαραλάμπους από τη Λακατάμεια και Ανδρέας Κατσούρης από τους Στύλλους Αμμοχώστου.

Στις 7 Αυγούστου 1975 εντοπίζεται κι ελευθερώνεται ο Χαράλαμπος Μοσχοβίας από την ΄Αχνα, ο οποίος κρατείτο στις τουρκικές φυλακές Σεραΐου και αργότερα στην Κερύνεια.

Την ίδια μέρα ανευρίσκεται κι ελευθερώνεται ο Στέλιος Γρηγοράκης από την Κρήτη, που κατάφερε να δραπετεύσει και κρυβόταν σε σπηλιά σε περιοχή της Καρπασίας.

Στις 25 Οκτωβρίου 1976 εντοπίζεται στις τουρκικές φυλακές Ομορφίτας κι ελευθερώνεται ο Λάμπρος Πλίτσης από τη Λάρισα-Ελλάδα.

Το αδιέξοδο στο οποίο η τουρκική στάση οδήγησε το θέμα υποχρέωσε τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών να ζητήσει με ειδικό ψήφισμά του τη δημιουργία ανεξάρτητης Διερευνητικής Επιτροπής.

Το 1977 ο τότε Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Κουρτ Βάλντχαϊμ εισηγήθηκε στις δύο πλευρές τη σύσταση Διερευνητικής Επιτροπής, εισήγηση την οποία η τουρκική πλευρά για τέσσερα χρόνια δεν αποδεχόταν.

Το 1981 η Τουρκία, κάτω από την πίεση του διεθνούς παράγοντα, υποχρεώνεται να συμφωνήσει στη δημιουργία της Επιτροπής. Η συμφωνία επιτεύχθηκε ύστερα από μακρές διαβουλεύσεις και με τη διαμεσολάβηση του αμερικανικού παράγοντα. Έτσι δημιουργείται υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ η Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοουμένους της Κύπρου, γνωστή ως ΔΕΑ, η οποία απαρτίζεται από τρία μέλη. Τον εκπρόσωπο του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ και από ένα εκπρόσωπο από κάθε κοινότητα. Οι όροι εντολής της Επιτροπής βασίζονται πάνω σε καθαρά ανθρωπιστική βάση και διαλαμβάνουν σαφώς πως στόχος της είναι να διερευνήσει και να ενημερώσει τις ενδιαφερόμενες οικογένειες για όλες τις περιπτώσεις αγνοουμένων στην Κύπρο, Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, από τις διακοινοτικές ταραχές του 1963-64 και την τουρκική εισβολή του 1974.

Παρά τη συμφωνία, η Τουρκία με διάφορες προφάσεις δεν επέτρεψε στη ΔΕΑ να αρχίσει έρευνες για περισσότερο από δύο δεκαετίες. Αντίθετα την χρησιμοποίησε ως άλλοθι και την υποχρέωσε σε ατέρμονες συζητήσεις πάνω σε διαδικαστικής φύσεως θέματα, που κατέληγαν σ’ επανειλημμένα αδιέξοδα. Έτσι ακολούθησε μια νέα μακρά περίοδος στασιμότητας στο θέμα.

Παρεμβάσεις

Στο διάστημα αυτό υπήρξαν διάφορες ενέργειες για να υπάρξει παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα ώστε να καμφθεί η τουρκική αδιαλλαξία και να προωθηθεί η λύση του προβλήματος. Αποτέλεσμα των προσπαθειών αυτών ήταν να επιδειχθεί ειδικό ενδιαφέρον για τους αγνοουμένους της Κύπρου από το Αμερικανικό Κογκρέσσο, το οποίο τον Οκτώβριο 1994 θέσπισε ειδική νομοθεσία, για τη διεξαγωγή έρευνας για την τύχη των Αμερικανών υπηκόων, των οποίων η τύχη αγνοείτο από την τουρκική εισβολή (σημ: μεταξύ των Αγνοουμένων υπάρχουν πέντε αμερικανοί υπήκοοι ελληνοκυπριακής καταγωγής). Για εφαρμογή του αμερικανικού νόμου η Κυβέρνηση των Η.Π.Α. απέστειλε στην Κύπρο και την Τουρκία διερευνητική ομάδα, υπό τον πρώην αμερικανό πρεσβευτή Ντίλλον. Οι προσπάθειες της ομάδας Ντίλλον πέτυχαν ν’ ανακαλύψουν τα λείψανα του 17χρονου αμερικανού πολίτη Ανδρέα Κασάπη κοντά στο κατεχόμενο χωριό ΄Ασσια, τα οποία μετά την ταυτοποίηση τους με τη μέθοδο DNA, παραδόθηκαν στους οικείους του στο Ντιτρόιτ. Αυτή ήταν η πρώτη εντόπιση αγνοουμένου και η πρώτη αναγνώριση με τη μέθοδο DNA. Για τους υπόλοιπους αγνοούμενους αμερικανούς πολίτες, η έκθεση Ντίλλον απλά αναφέρει πως από τις πληροφορίες που συγκέντρωσε πρέπει να θεωρούνται νεκροί.

Η ταυτοποίηση των λειψάνων του Ανδρέα Κασσάπη υπέδειξε την ανάγκη να αρχίσουν εκταφές σε περιοχές όπου υπήρχαν πληροφορίες πως τάφηκαν

αγνοούμενοι. Έτσι στις 30 Ιουλίου 1997 σε συνάντηση που είχαν οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων κύριοι Κληρίδης και Ντενκτάς συμφώνησαν οι δύο πλευρές ν' ανταλλάξουν πληροφορίες για τόπους ταφής και να προχωρήσουν σ' εκταφές.

Την επίτευξη της συμφωνίας ανακοίνωσε η τότε Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Ματλίν Ωλμπράϊτ. Δυστυχώς και πάλι η τουρκική πλευρά υπαναχώρησε και η συμφωνία ποτέ δεν υλοποιήθηκε.

Η Κυπριακή Κυβέρνηση προχώρησε μονομερώς στην εφαρμογή της συμφωνίας στα εδάφη, που είναι υπό τον έλεγχό της. Με βάση πληροφορίες που συνέλεξε, εντοπίστηκε ο χώρος ταφής 20 περίπου τουρκοκυπρίων που σκοτώθηκαν στις μάχες στο χωριό Αλαμινός το 1974 και κάλεσε τους τουρκοκυπρίους και τα Ηνωμένα Έθνη να προχωρήσουν από κοινού σ' εκταφή. Η τουρκοκυπριακή πλευρά απάντησε πως δεν ενδιαφερόταν να γίνει εκταφή κι έτσι το μέρος περιφράχτηκε και τέθηκε υπό αστυνομική φρούρηση.

Η Κυπριακή Κυβέρνηση προχώρησε επίσης στην εκταφή και αναγνώριση με τη μέθοδο DNA 200 περίπου ατόμων, που φονεύθηκαν στην τουρκική εισβολή και τάφηκαν στο στρατιωτικό κοιμητήριο Λακατάμειας και στο κοιμητήριο Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στη Λευκωσία, αφού μεταξύ αυτών υπήρχαν 74 άτομα που δεν μπόρεσαν ν' αναγνωρισθούν και τάφηκαν με την ένδειξη «άγνωστος». Συγκεκριμένα τάφηκαν 44 με την ένδειξη «άγνωστος – Εθνική Φρουρά», 26 με την ένδειξη «άγνωστος – ΕΛΔΥΚ» και 4 με την ένδειξη «άγνωστος πολίτης».

Παράλληλα συνεχίστηκαν οι ενέργειες για προώθηση του θέματος προς διάφορες κατευθύνσεις. Προσπάθειες έγιναν προς τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, την Επιτροπή για την Ειρήνη και Ασφάλεια στην Ευρώπη, τη Διεθνή Αμνηστεία, την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κ.ά.

Άξια αναφοράς είναι η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ημερ.10 Μαΐου 2001 στην προσφυγή της Κύπρου εναντίον της Τουρκίας αρ.25781/94, που βρήκε την Τουρκία ένοχη για σειρά παραβιάσεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Στην απόφαση του Δικαστηρίου τονίζεται η παράλειψη της Τουρκίας να διεξάγει αποτελεσματική έρευνα για την τύχη των αγνοουμένων ατόμων και να ενημερώσει τις οικογένειές τους, πράγμα που συνιστά απάνθρωπη και ταπεινωτική συμπεριφορά έναντι των συγγενών τους.

Το θέμα της συμμόρφωσης της Τουρκίας στην απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου εξετάζεται από την Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία μέχρι σήμερα δεν έχει ικανοποιηθεί από την

ανταπόκριση της Τουρκίας κι έχει υιοθετήσει σειρά ενδιάμεσων ψηφισμάτων που καλούν την Τουρκία να συνεργασθεί.

Η αρνητική στάση της Τουρκίας στο θέμα διαφοροποιείται το 2004, όταν αρχίζουν οι διαπραγματεύσεις για ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο Τούρκος Μόνιμος Αντιπρόσωπος στο Συμβούλιο της Ευρώπης δηλώνει πως η τουρκική πλευρά είναι έτοιμη να συμμετάσχει στη ΔΕΑ, η οποία μπορεί να αρχίσει τις εργασίες της αμέσως.

Η Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοουμένους της Κύπρου αρχίζει το ερευνητικό της έργο το 2006, οποίες περιορίζονται στον τομέα της εντόπισης χώρων ταφής κι εκταφών, όχι όμως και στον ουσιώδη τομέα της διερεύνησης, που συνεπάγεται μεταξύ άλλων την ελεύθερη πρόσβαση σε αρχεία και άλλα στοιχεία και πληροφορίες που θα υποβοηθήσουν την έρευνα για την τύχη αγνοουμένων. Έκτοτε εκταφές διενεργούνται και στις δύο πλευρές και μέχρι σήμερα έχει ανευρεθεί και ταυτοποιηθεί αριθμός ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων αγνοουμένων.